

ПОДЯКИ

Спасибі Шейлі, Джорджу Біку, Джеку Дрісколлу, Доун Елленбург, Майку Флінну, Джулі Енн Макнарі, Девіду Робішо та Джоанні Солфріан.

У написанні цього роману незамінними були ці три книжки: «Острови Бостонської бухти» (Boston Harbor Island) авторства Емілі та Девіда Кейлів, «Блаженство божевілля» (Gracefully Insane) — репортаж Алекса Біма з психіатричної лікарні імені Маклейна, та «Божевільні Америки» (Mad in America) Роберта Вітакера, в якій показано застосування нейролептиків на шизофреніках в американських психіатричних лікарнях. Докладними відомостями я боргую перед усіма трьома текстами.

Як уже повелося, висловлюю подяку своїй редакторці Клер Вахтель (кожному письменнику б таку) та агентці Енн Ріттенберг, які подарували мені книгу.

ПРОЛОГ

**Зі щоденника доктора Лестера Шіана
3 травня 1993 р.**

Ось уже кілька років мої очі не бачили того острова. Восстанне це було на яхті в друга, коли ми доплили аж до зовнішніх меж бухти. Тоді я побачив його здаля, поза межами внутрішнього кільця. Недбалим мазком олії по небесному полотну, він лежав, закутаний у літній серпанок.

Уже більше двох десятиліть не ступала там моя нога, проте Емілі й досі (часом жартома, а інколи — ні) приказує, що не впевнена, чи я взагалі колись повертався звідтіль. Одного разу сказала навіть, що час для мене — не більше ніж набір закладинок, за допомогою яких я пересуваюся текстом свого життя, раз по раз вертаючись до подій, що в очах спостережливіших із моїх колег позначають мене як носія усіх ознак класичної меланхолії.

Може, й правду каже Емілі. Вона рідко помиляється.

Та незабаром я втрачу і її. Лікар Екслорд повідомив мені в четвер, що це лише питання часу, і порадив відправитися в подорож, про яку я вже давно говорив. Подивитися Флоренцію, Рим та Венецію навесні. «Бо, Лестере, — додав він, — у вас і в самого кепський вигляд».

Мабуть, так і є. Аж занадто часто я гублю речі — особливо окуляри. І ключі до машини. Коли заходжу в крамницю, забуваю, по що прийшов, а на виході з кінотеатру не можу згадати, що допіру дивився. Тож коли й правда,

що час для мене — це набір закладинок, мені часом здається, ніби мою книгу добряче струсонули, аж із неї висипалися всі пожовклі папірці, картонки від сірникових пачок і розплющені коктейльні соломинки, а загнуті кути сторінок розрівнялися.

Тому я мушу все записати. Але змінювати текст, щоб вигідніше подати себе, я не буду. Ні і ще раз ні. Він би цього не дозволив, бо щоб так ненавиділи брехню, як він — хай і по-своєму, — я зроду не бачив. Тому я лише прагну зберегти текст, перенести його з поточного сховища (котре, правду кажучи, уже трохи протікає й трухне) на ці сторінки.

Ешкліфська лікарня стояла посеред центральної рівнини північно-західного краю острова. Розташування було вельми вигідне. Вона аж ніяк не скидалася на заклад для душевнохворих злочинців, ба, ще менше — на військову казарму, якою була до того. Більшості з нас вона радше нагадувала пансіон. Упритул до головного корпусу у вікторіанському будинку з мансардою мешкав директор закладу, а біля нього в гарненькому тюдорському замочку, де колись квартирував командувач союзницьких сил північно-західного узбережжя, оселився головний лікар. Було на території й житло для персоналу: лікарі — у химерних, критих дранкою хатинах, а санітари, охорона й медсестри займали три приземкуваті гуртожитки зі шлакоблоку. Подвір'я головного корпусу прикрашав газон, стрижені кущі, розлогі тіністі дуби, сосонки, клени та яблуні, з яких восени, відскакуючи від верхівки муру, осипалися на траву плоди. А посеред двору, оточена двома цегляними прибудовами в колоніальному стилі, стояла сама лікарня — будівля з великих чорних каменів і граніту. Позаду починалися скелі, заплава і довга долина,

де за кілька років після революції виникло колективне господарство, та скоро занепало. Посаджені там дерева — персики й аронії — вижили, але більше не родили, а в самій долині нерідко вили нічні вітругани.

На виступі південної скелі острова стояв форт, який був там задовго до прибуття перших медиків і стоїть донині. За ним — маяк, що не використовувався від часів Громадянської війни, бо в ньому зникла потреба після будівництва Бостон-лайту.

Із моря острів був майже непомітний. Спробуйте уявити його таким, яким Тедді Деніелз побачив одного тихого вересневого ранку 1954 року: тоненька риска посеред зовнішньої бухти. Та й хто б міг подумати, що то острів. «Навіщо він там?» — вірогідно, замислився він. Навіщо він там?

Найчисленнішими представниками тамтешнього тваринного життя були щури. Вони сновигали серед кущів, бігали рядками по нічному берегу, здиралися на валуни. Були серед них і такі, що виростали до розмірів камбали. За кілька років після подій тих дивних чотирьох днів пізнього літа 1954 року я взявся спостерігати за поведінкою щурів із ущелини в скелі на північному березі й із великим подивом виявив, що деякі з них намагаються доплисти до острова Паддок — кам'яної брили, оточеної кільцем піску, що по двадцять дві години на добу проводила під водою. А як з'являлась на годинку-другу, коли відплив досягав найнижчої точки, тварини, зграйками не більше десяти голів, інколи намагалися добути до неї. Проте завжди їх відносила назад течія.

І хоч я пишу тут «завжди», насправді це не зовсім так. Один пацюк таки доплив. Один раз. Це було в ніч другої осінньої повні — у жовтні 1956-го. Я бачив, як по піску побігло його схоже на чорну туфлю тільце.

Або ж так я думаю. Емілі, з якою ми познайомилися на острові, сказала б: «Лестере, ти не міг цього бачити. Це занадто далеко».

І тут її правда.

Та я все одно знаю, що бачив, як товста широка чорна туфля бігала по піску світло-сірого кольору. Він уже почав зникати під водою, бо течія звернула і почала поглинати Паддок, а з ним, припускаю, і шура — бо щоб він вертався, я не бачив.

Проте тої миті, спостерігаючи, як пацюк біжить бережком (а я готовий заприсягнутися, що бачив його навіть із такої відстані), я подумав про Тедді. Про нього та його бідолашну дружину Долорес Шаналь, і про кошмар, який обрушили на нас Рейчел Соландо та Ендрю Леддіс. Тоді мені здалося, що коли б Тедді сидів біля мене, він би теж побачив шура. Закладаюся.

Мушу додати, що Тедді зробив би ще дещо.

Він би заплодував.

ДЕНЬ ПЕРШИЙ. РЕЙЧЕЛ

1

Батько Тедді Деніелза був рибалкою. У тридцять першому, коли Тедді було одинадцять, банк забрав у нього човна, і решту свого життя чоловік провів, наймаючись до інших капітанів, коли у тих бувала робота, а коли не було — розвантажуючи судна у доках, після чого вертався додому о десятій ранку, сідав у крісло і втуплював невидючий погляд своїх чорних очей у власні руки, час до часу бурмочучи щось про себе.

Якось батько взяв Тедді на риболовлю до островів, коли хлопець був ще геть малий і помічч від нього було обмаль. Усе, на що він був здатен — це розплутувати жилки й відв'язувати гачки. Кілька разів різався, і на пучках виступали червоні крапельки крові, які розтікалися по долоні.

У море вийшли ще затемна, а коли сонце нарешті показалося з-за небокраю, то залило холодним білим світлом морську гладінь, і з сірих досвітків виринули острови, що тулилися один до одного, наче спіймані на гарячому.

Уздовж берега одного з них Тедді побачив крихітні хатинки пастельного кольору, на іншому — занедбаний кам'яний маєток. Батько показав йому в'язницю на острові Дір і величний форт на Жоржі. На Томпсоні серед височених дерев сновигало птаство, трелі від якого дзеленчали, як град по склу.

А далі за ними лежав схожий на уламок іспанського галеона острів Западня. У той весняний день 1928 року він спочивав під товщею буйної рослинності, а форт, що стримів на найвищій його вершині, стояв під грубою шапкою моху, подушений виноградною лозою.

— А чому Западня? — спитався Тедді.

Батько стенив плечима:

— Вічно ці питання. Ти ними й мертвого діймеш.

— Так, але чому?

— Буває, назва сама прилипає до місця. Пірати, мабуть, назвали.

— Пірати?

Таке Тедді сподобалося. Він миттю уявив їх: кремезних чоловіків із блискучими шаблями, у пов'язках на око і високих чоботях.

Батько сказав:

— Колись вони ховали там скарби.

Провівши рукою уздовж небосхилу, додав:

— Серед цих островів вони ховалися і закопували своє золото.

В уяві Тедді миттю постали переповнені скрині, з яких аж сиплються монети.

Трохи пізніше його знудило — сильно і кілька разів. Потоки чорного місива стікали в море по борту човна. Це здивувало батька, адже блювати Тедді почав аж за кілька годин від виходу в море, коли поверхня вляглася й спокійно поблискувала на сонці. Він ще сказав тоді:

— Усе гаразд. Уперше так завжди буває. Не страшно.

Тедді кивнув і витер рот ганчіркою, яку подав йому тато. А той повів далі:

— Буває так, що хитавиці не відчуваєш, поки вона не пробереться всередину.

Неспроможний пояснити татові, що шлунок йому вивертає не від хитавиці, Тедді ще раз кивнув. А все через обшир води, що розходилась навколо них, аж доки не лишалося зовсім нічого, крім неї. Тедді здавалося, що скоро вона поглине й небо. Досі йому навіть на думку не спадало, що вони тут цілком самі.

Кивнувши, він підняв мокрі червоні очі на батька, а той сказав:

— Усе буде гаразд.

Тедді спробував усміхнутися.

Улітку тридцять восьмого батько вийшов у плавання з бостонськими китобоями і не повернувся. Уламки корабля наступної весни винесло на пляжі Нантаскет, що в Галлі, рідному місті Тедді. Шмат кіля, миска з вигравіюваним іменем капітана, бляшанки томатно-картопляного супу та кілька погнутих, дірявих пасток на омарів.

Похорон чотирьом рибалкам провели у церкві святої Терези, що стояла майже впритул до того самого моря, яке забрало стільки її прихожан. Стоячи біля матері, Тедді слухав спогади про капітана, його першого помічника і третього рибалку — старого морського вовка Джила Рестака, що не давав спокою відвідувачам міських барів, відколи повернувся з Великої війни з розтрощеною п'яткою і повною головою страшних спогадів. Щоправда, як зауважив один із барменів, яких він часто доймав, смерть прощає все.

Власник судна Нікос Коста визнав, що заледве знав батька Тедді, котрого найняв у останню хвилину, після того як один з основних членів екіпажу зламав ногу, випавши з кузова вантажівки. Та навіть попри те, капітан високо про нього відгукувався і повторював, що все місто знає про роботящість цього чоловіка. Хіба це не найвища похвала людині?

У тій церкві Тедді згадував день на батьковому катері, бо після того разом у море вони більше не виходили. Тато обіцяв повторити, але Тедді розумів, що він каже це, лише аби його синові було хоч чим пишатися. Він так ніколи й не визнав, що трапилося того дня, але дорогою додому вздовж вервечки островів, яку з одного боку замикав Западня, з іншого — Томпсон, а місто на обрії було настільки ясным і близьким, що здавалося, ніби можна взяти і підняти за шпиль один із будинків, між ними пробіг особливий погляд.

— Це море, — промовив батько, стоячи на кормі й погладжуючи Тедді по спині, — одні до нього звикають, інших воно забирає.

І тоді він обдав Тедді таким поглядом, що малий одразу зрозумів, до якої категорії людей належить.

Щоб добутися туди у п'ятдесят четвертому, вони сіли на пором із міста, який провіз їх крізь лабіринт інших, таких же крихітних забутих острівців — Томпсон та Мальовничий, Виноградний і Мугир, Рейнфорд і Довгий, — що стриміли край моря непривітними, порослими гачкуватими деревами, піщаними купинами та білими, як кості, каменюками. Єдиним регулярним рейсом того порома була доставка продовольства по вівторках і четвергах, тому в трюмі його не було нічого, крім металевого листа, постеленого на всю підлогу, та двох сталевих лавок попід вікнами. До підлоги лавки кріпилися болтами, по боках до них були пригвинчені товсті чорні стовпи, з яких на снопах ланцюгів звисали кайданки.

Того дня поромом везли не пацієнтів у лікарню, а лише Тедді з його новим напарником, Чаком Оулом, кілька брезентових мішків із поштою та пару ящиків ліків.

Мандрівку Тедді розпочав навкарачки перед унітазом, виблювавши, коли двигун зачаквав, загуркотів, і в ніс йому

вдарив масний дух мастила і передосіннього моря. Із нього не виходило нічого, крім води, одначе горло продовжувало спазматично стискатися, шлунок рвався назовні, а перед очима, блимаючи, наче крихітні очі, танцювали зірочки.

За останньою хвилиною, ніби видерши шматок із грудей, із рота гучно вийшла куля кисню. Утираючись хустинкою, він усівся на металеву підлогу й подумав про те, що не так, певно, починається співпраця з новим напарником.

Уже уявив собі, як Чак удома розповідатиме дружині — це, звісно, коли вона в нього є: Тедді ще навіть не встиг до ладу з ним познайомитися — про свою першу зустріч із легендарним Тедді Деніелзом: «І уяви собі, люба, я йому так сподобався, що він аж проблювався». Від самої тої подорожі в глибокому дитинстві Тедді не любив бувати в морі, йому зовсім не подобалося не бачити землі — чогось, до чого можна торкнутися рукою і не втонути. Звісно, він повторював собі, що все гаразд — бо ж що іще казати, раз уже треба переплисти? — але це була неправда. Навіть на війні його найбільше лякав не шторм пляжу, а останні кілька метрів, що відділяли корабель від берега, коли треба було ступати ногами по дну, а навколо ніг крутилися чудернацькі істоти.

Та навіть так, краще вже вийти на палубу, де свіже повітря, а не сидіти тут у м'ясному теплі.

Переконавшись, що нудота минула, шлунок більше не вивертає і голова не крутиться, він вимив руки, плеснув води на обличчя і глянув на себе у дзеркальце над умивальником, більшу частину скла якого поїла сіль. У туманній плямі посередині Тедді розгледів своє відображення: усе ще моложавий чоловік, стрижений під їжачок, як належить людині на його службі. Проте на лиці залишили свої сліди війна і роки, а в очах світилася жага до

переслідування, агресії, яку Долорес якось назвала «собачою тугою».

«Занадто я молодий для такого суворого вигляду», — подумав Тедді, поправляючи пояс так, аби кобура з пістолетом лежала на стегні. Забрав із бачка унітаза й натягнув на голову капелюх, поправив краї, щоб сидів трошки збитий на правий бік, і зтягнув тугіше краватку. Це була одна з тих буйних квітчастих краваток — позаторішній крик моди, — але він продовжував її носити, бо це був подарунок від неї на день народження. Коли він сидів у в'язниці, вона закрила тою краваткою йому очі й поцілувала його в шию. Її тепла рука в нього на щоці. Присмак помаранча на її язиці. Відтак вона сіла йому на коліна і зняла пов'язку з очей, але Тедді не поспішав їх розплющувати. Аби відчуті її аромат. Краще запам'ятати її, відтворити, закарбувати у спогадах.

Він і досі так робив: заплющував очі й уявляв її. Утім, віднедавна деякі її риси почали братися білими плямами: мочки вух, виї, контур зачіски. І хоч повністю її образу ті плями не закривали, Тедді боявся, що час забирає її в нього, точить рамки і псує полотно уявних картин.

— Я скучив, — промовив він і попрямував на палубу.

Нагорі було тепло і ясно, проте на блідо-сірій воді подекуди темніли плями — ознака того, що там, на глибині, лежить щось чорне і велике.

Чак ковтнув із фляги і, запитально звівши брову, запропонував Тедді. Той похитав головою, і Чак сховав флягу в кишеню піджака, поправив поли пальта і виглянув на море.

— Усе добре? — запитав він. — Бо ви зблідли.

Знизавши плечима, Тедді відповів:

— Усе гаразд.

— Точно?

Тедді кивнув:

— Просто треба звикнути до хитавиці.

Якийсь час вони стояли в тиші, а скрізь навколо по-
гойдувалася темно-оксамитова гладінь моря.

— Знаєте, колись там був табір для військовополоне-
них, — озвався Тедді.

— На острові? — перепитав Чак.

Тедді кивнув:

— У Громадянську війну. Там були форт і казарма.

— І що зробили з фортом?

Тедді стеновав:

— Навіть не знаю. Їх тут, на цих островах, кілька штук.
Більшість використовували у війну як тренувальні цілі
для артилерії, тому вціліло мало.

— А лікарня?

— Як я знаю, її влаштували у колишній казармі.

Чак сказав:

— Наче знову на службу, ге?

— Не хотілося б, — відповів Тедді, спираючись спи-
ною на поруччя. — А ви, Чаку, де служили?

Чак усміхнувся. Він був трохи кремезніший і нижчий за
Тедді — десь, може, метр сімдесят, — його чорне волосся
було густе і витке, шкіра оливкова, а руки — худі, ніж-
ні — геть не пасували до решти тіла, мовби чоловік пози-
чив їх, поки основні в ремонті. На лівій щоці в нього кра-
сувався серповидний шрам, на який він і показав пальцем:

— Я завжди починаю з цього шраму, бо рано чи пізно
про нього питають всі.

— Добре.

— Він у мене не з війни. Моя дівчина каже, що, для
уникнення зайвих питань, із цього й варто починати,

але... — Стенув плечима. — Його я отримав, граючись у війну. У дитинстві. Стріляли з одним малим один по одному з рогаток у лісі. Ось він пульнув, промазав, і все ніби й гаразд. — Похитав головою. — Але камінець влучив у дерево і відстрелив шматком кори мені в щоку. Так і залишився шрам.

— Від гри у війну.

— Так, від гри.

— Це вас перевели з Орегона?

— Із Сіетла. Тільки тиждень, як приїхав.

Тедді чекав на продовження, але Чак більше нічого не розповідав, тож він спитав сам:

— Давно маршалом служите?

— Чотири роки.

— Значить, знаєте, що новини тут розходяться швидко.

— Аякже. Припускаю, вас цікавить, як я потрапив сюди, — сказав Чак, кивнувши, мовби відмічаючи щось про себе. — Що коли я скажу так: осточортіли дощі?

Тедді сперся ліктями на поруччя.

— Як хочете так, то...

— Ви маєте рацію, служити тут небагато. Усі знають усіх, тому з часом можуть почати ходити, скажімо так, чутки.

— Знаю.

— Кажуть, ви зловили Брека?

Тедді кивнув.

— Як ви знали, де його шукати? За ним гналося п'ятдесят слідчих, і всі поїхали у Клівленд, і тільки ви — у Мейн.

— Якось у дитинстві він їздив туди з батьками на канікули. А те, що він витворяв зі своїми жертвами, роблять із конями. Я поговорив із його тіткою, вона розповіла, що єдиний раз у житті він був щасливий на кінному заводі

неподалік від того літнього будиночку в Мейні. От я й вирішив навідатись туди.

— І всадили в нього п'ять куль, — закінчив Чак, дивлячись на пінисту воду під бортом.

— І не пожалів би ще п'ять, — відповів Тедді, — але йому і того вистачило.

Чак кивнув і плюнув у воду.

— Моя дівчина японка — народилася тут, але ж ви знаєте, як воно було... Одне слово, росла вона в таборі. А там — у Портленді, Сіетлі, Такомі — досі є деякий тиск, і нікому не подобалося, що я з нею.

— Того вас і перевели.

Чак кивнув і ще раз сплюнув, провівши плювок поглядом аж до спіненої води.

— Кажуть, цього разу буде потужно.

Тедді прибрав руки з поруччя і вирівнявся. Його лице було вологе, губи — солоні. Дивно, як море дістало його, заляпало все обличчя, а він того навіть не помітив.

— Хто каже? І що буде потужно? — спитав він, облапуючи кишені пальта в пошуках пачки «Честерфілда».

— Газети кажуть. Пишуть, що шторм буде великий. Потужний.

Він махнув рукою на небо — таке ж біле, як піна, що вирувала під бортом порома. Одначе з південного його краю чорнильними плямами ширилися хмари.

Тедді принюхався до повітря.

— Чаку, ви пам'ятаєте війну?

Чак усміхнувся так, що Тедді одразу збагнув: вони по-троху віднаходять спільний ритм, краще розуміють, як розмовляти один з одним.

— Трохи, — відказав він. — Інколи здається, що там були самі руїни. Багато руїн. Зазвичай людям вони не

подобуються, але я кажу, що всьому своє місце. Навіть руїни мають власну естетику. Люблю повторювати, що краса для кожного своя.

— Говорите наче персонаж якогось бульварного чтива. Такого вам не казали?

— Це я й сам розумію.

Чак знову ледь помітно всміхнувся до моря, спираючись на поруччя і потягуючи спину. Тедді облапав штани кишень, тоді — внутрішні піджака.

— Пам'ятаєте, як часто операції залежали від прогнозу погоди?

Тильним боком долоні Чак почухав щетину на підборідді:

— О, так.

— А як часто ті прогнози бували точними, теж пам'ятаєте?

Чак насупив брови, показуючи Тедді, що ретельно обмірковує його слова.

— Десь у третині випадків.

— Це в кращому разі.

— Так, у кращому разі, — кивнув Чак.

— А тепер, коли ми повернулися звідти...

— Повернулися і, я б сказав, добре влаштувалися, — закінчив Чак.

— Саме так, — погодився Тедді. — То чого тепер ми мусимо вірити тим прогнозам більше, ніж тоді?

— Ну, як сказати, — промовив Чак, коли на обрії замайорів перехняблений трикутник гори. — Навряд чи мою довіру можна виміряти такими категоріями, як більше або менше. Дати вам сигарету?

Помітивши легеньку усмішку на лиці Чака, трохи нижче від шраму, Тедді зупинився на середині другого кола обшуку кишень.

— Вони точно були у мене, коли ми сідали, — сказав він. Чак зиркнув через плече:

— Матроси на державному поромі. Обчистять вас — оком не встигнете змигнути.

Він вибив із пачки сигарету, простягнув її напарнику й підпалив запальничкою «Зіппо», дух гасу з якої розчинив солоне повітря і вдарив Тедді в ніздрі. Відтак клацнув, закриваючи її, а тоді знову підпалив, черканувши об зап'ясток, щоб підкурити й собі.

Тедді випустив дим, і на хвилюку трикутна верхівка острова сховалася за хмарою диму.

— Там, коли, виходячи з прогнозу, на операції нас висаджували з повітря або моря, від цього залежало багато більше, еге ж?

— Звісно.

— Але хіба буде нам якась шкода тут, удома, від звичайної віри? Ось і все, що я намагаюся сказати, начальнику.

Що ближче вони підходили, то менше острів нагадував трикутну гору. Поступово стало видно його нижню частину, за якою згодом відкрилася решта моря. Побачили вони і кольори, ніби мазки фарби на полотні: темно-зелений у місцях, де рослинність буяла безконтрольно, жовтавий берег, бліда вохра стрімчака з північного краю. Наблизившись ще трохи, вони розгледіли на його вершині прямокутні риси будівель.

— Шкода, — озвався Чак.

— Ви про що?

— Про ціну прогресу.

Він поставив ногу на буксир, обперся на поруччя біля Тедді, й удвох вони стали розглядати острів, що відкривався їм.

— Із такими проривами в галузі психічного здоров'я — а вони стаються кожен день, можете навіть не сумніватися — такі місця незабаром зникнуть. За двадцять років таке лікування назвуть варварським, прикрим нагадуванням про давноминуле вікторіанство. Скажуть, що його давно слід було позбутися. У повістку дня увійде інкорпорація: раді вітати, ми вас заспокоїмо та відновимо. Усі ми — генерали Маршалли нового світу, в якому немає місця неприйняттю. Більше ніяких Ельб.

Будівлі знову щезли за деревами, але Тедді однаково було видно неясні обриси конічної вежі та гострі, зубчасті кути, як він здогадався, старого форту.

— Та чи справді ми втрачаємо минуле в ім'я майбутнього? — Чак відщиглив сигарету в пінисту воду. — Ось у чому питання. От скажіть мені, Тедді: що втрачаєш, коли замітаєш підлогу? Пилюку. Крихти, на які інакше набіжить мурах. А як щодо сережки, яку вона ніяк не могла знайти? Це теж сміття?

— Яка така «вона»? — перепитав Тедді. — Чаку, що за «вона»?

— Завжди є якась «вона», хіба ні?

Тедді почув, як двигун задиркотів глухіше, відчув, як гойднулася палуба під ногами, і побачив форт чіткіше. Він стояв на південному стрімчаку, коли ж вони наближались до острова із західного боку. Гармати зняли, але Тедді легко розгледів бійниці від них. За фортом рівнина переходила в скелі, й він зрозумів, що там десь стоїть і мур, який із цього ракурсу зливається із навколишнім тлом, а сама Ешкліфська лікарня сховалася за горами на західному березі.

— Тедді, у вас є дівчина, чи, може, ви одружені? — спитався Чак.

— Був, — відказав Тедді, згадуючи Долорес і той погляд, яким вона обдала його одного разу в їхній медовий місяць: її підборіддя майже торкалося голого плеча, а під шкірою уздовж хребта рухалися м'язи. — Вона померла.

Чак відлинув від перила, його шия побагровіла.

— Господи.

— Усе гаразд, — заспокоїв його Тедді.

— Ні, ні, — підняв руку Чак. — Просто... Я це знаю, чомусь геть із голови вилетіло. Кілька років тому, так?

Тедді кивнув.

— Вибачте, Тедді, оце я йолоп. Мені дуже прикро.

Тедді знову побачив її — як вона, спиною до нього, в його старій армійській сорочці, йде, наспівуючи, коридором, а тоді зникає в кухні, — й кістками його розлилася стара знемога. Він був ладен на будь-що, навіть пірнути в цю воду, тільки б не говорити про Долорес і тридцять один рік, який вона провела на цій землі, а потім покинула її. Раз — і все. Зранку він вийшов на роботу, а до обіду її вже не стало.

Це було як із Чаковим шрамом — тема, з якої слід би починати всяку розмову, аби забути чимшвидше, інакше між ними лишатиметься недомовленість: як, коли, чому?

Долорес не було вже два роки, але вона продовжувала жити ночами — у його снах, і подекуди перші кілька хвилин ранку він щиро вірив, ніби вона десь на кухні або п'є каву на порозі їхньої квартири на Баттонвуд-стріт. І хоч це були дуже жорстокі ігри розуму, Тедді давно прийняв їхню логіку, адже прокинутися — це свого роду те саме, що й народитися. Ти виринаєш на світ без усякої історії за плечима, далі кліпаєш, позіхаєш, пригадуючи минуле, і викладаєш його уламки в хронологічному порядку, щоб підготуватися до теперішнього.

Та куди жорстокіше було те, як на взір зовсім не пов'язані між собою речі здатні викликати в нього спогад про дружину, що мов сірник миттю спалахував у його мозку. Він ніколи не знав, що це буде: сільничка, хода незнайомої жінки на людній вулиці, пляшка кока-коли, слід від помади на склянці, подушка на дивані.

З усіх же подразників не було іншого менш підходячого на роль сполучної тканини чи більш дошкульного в плані дії, як вода, що крапала з крану, дощила з неба, плюскалася на тротуар або, як оце сьогодні, простилалася на милі в усіх напрямках довкола нього.

Він сказав Чакові:

— У будинку сталася пожежа. Я був на роботі. Загинуло четверо, вона — одна з них. Але її вбив дим, Чаку, не вогонь. Тож вона не мучилася від болю. Хіба що від страху. Але точно не болю. Це важливо.

Чак ще раз відпив із фляги і простягнув її Тедді, але той похитав головою.

— Я зав'язав. Після пожежі. Це її бентежило. Вона казала, що ми, військові й копи, забагато випиваємо, тож...

Відчувши, як Чак біля нього ще дужче нітиться, додав:

— Із таким учишся миритися, Чаку. Іншого вибору нема. Це як усі ті жахіття, які бачиш на війні. Ви їх пам'ятаєте?

Чак кивнув, і на хвилику його погляд став далекий, задуманий.

— Так і тут, — закінчив тихо Тедді.

— Ага, — озвався перегодом Чак, усе ще зашарілий.

Причал виникнув зненацька, мовби якийсь міраж. Тонкий, сірий, він випинався з піску, наче довжелезна пластинка жувальної гумки.

Після походу в туалет Тедді почувався зневодненим, а від останніх кількох хвилин — виснаженим. Як би добре

не навчився він нести цю ношу, час від час його долала її вага. Із лівого боку голови, одразу за оком, почався тупий біль, мовби зсередини на нього тиснули пласким кінцем старої ложки. Поки що важко було здогадатися, чи це побічний ефект зневоднення, звичайний головний біль, а чи перший натяк на дещо гірше — мігрень, яка мучила його від самої юності й подеколи бувала така сильна, що він аж не бачив нічого на те око, а найменше світло сприймалося як нестримна злива розпечених цвяхів. Одного разу — хвала Господу, це було лиш раз — його навіть паралізувало на півтора дні. Щоправда, мігрень, принаймні у його випадку, ніколи не приходила під час напруженої роботи — лише опісля, коли все затихало: переставали падати бомби або закінчувалось переслідування. Саме тоді, на базі, у казармі, а після війни — у мотельних номерах чи за кермом авто, яким він їхав сільськими дорогами, починалося найгірше. Але Тедді давно навчився одного фокуса: варто залишатися зосередженим, зайняти себе чимось. Поки біжиш, тебе не упіймати.

Він запитав у Чака:

— Ви чули щось про це місце?

— Психіатрична лікарня — от і все, що я знаю.

— Для злочинців, — додав Тедді.

— Ну, якби для когось іншого, нас би сюди не кликали, — мовив Чак.

Тедді ще раз відкрився його сухий усміх.

— Ну не скажіть, Чаку. От ви, наприклад, самі маєте не дуже здоровий вигляд.

— Може, поки будемо там, попрошу забронювати мені койку на майбутнє, аби точно було куди повернутися.

— Гарна ідея, — відказав Тедді.

На мить вимкнулися двигуни, течія повернула ніс судна, після чого мотори знову загуділи, і Тедді з Чаком стояли вже лицем до моря, а пором задки підходив до пристані.

— Як мені відомо, там практикують радикальні методи, — сказав Тедді.

— Як комуністи? — спитався Чак.

— Не як комуністи, просто радикальні. Це різне.

— А віднедавна так і не скажеш.

— Це правда, — погодився Тедді.

— А що з нашою втікачкою?

Тедді сказав:

— Відомо небагато. Утекла минулої ночі. У мене десь записане її ім'я. Решту нам розкажуть на місці.

Чак виглянув на воду.

— І куди вона могла піти? Поплила додому?

Тедді стенов плечима:

— Тутешні пацієнти страждають на різні манії.

— Шизофреніки?

— Скоріш за все. Принаймні тут не зустрінеш звичайних даунів або типів, що бояться тріщин на асфальті чи постійно сплять. Із того, що я читав у справі, усі тут божевільні по-справжньому.

Чак відповів:

— Але, як гадаєте, скільки з них прикидаються? Завжди було цікаво. Пригадуєте таких на війні? Думаєте, багато з них справді були психами?

— В Арденнах я служив з одним хлопцем...

— Ви були там?

Тедді кивнув.

— Так от, той хлопчина прокинувся якось вранці й почав говорити навпаки.